2018

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISIPLINARY STUDIES

MONTHLY DOUBLE-BLIND PEER REVIEWED REFERRED OPEN ACCESS INTERNATIONAL JOURNAL

www.irjms.in

E-mail : irjms2015@gmail.com irjms.in@gmail.com

VOL.-IV, ISSUE -II ISSN : 2454-8499 FEBRUARY -2018

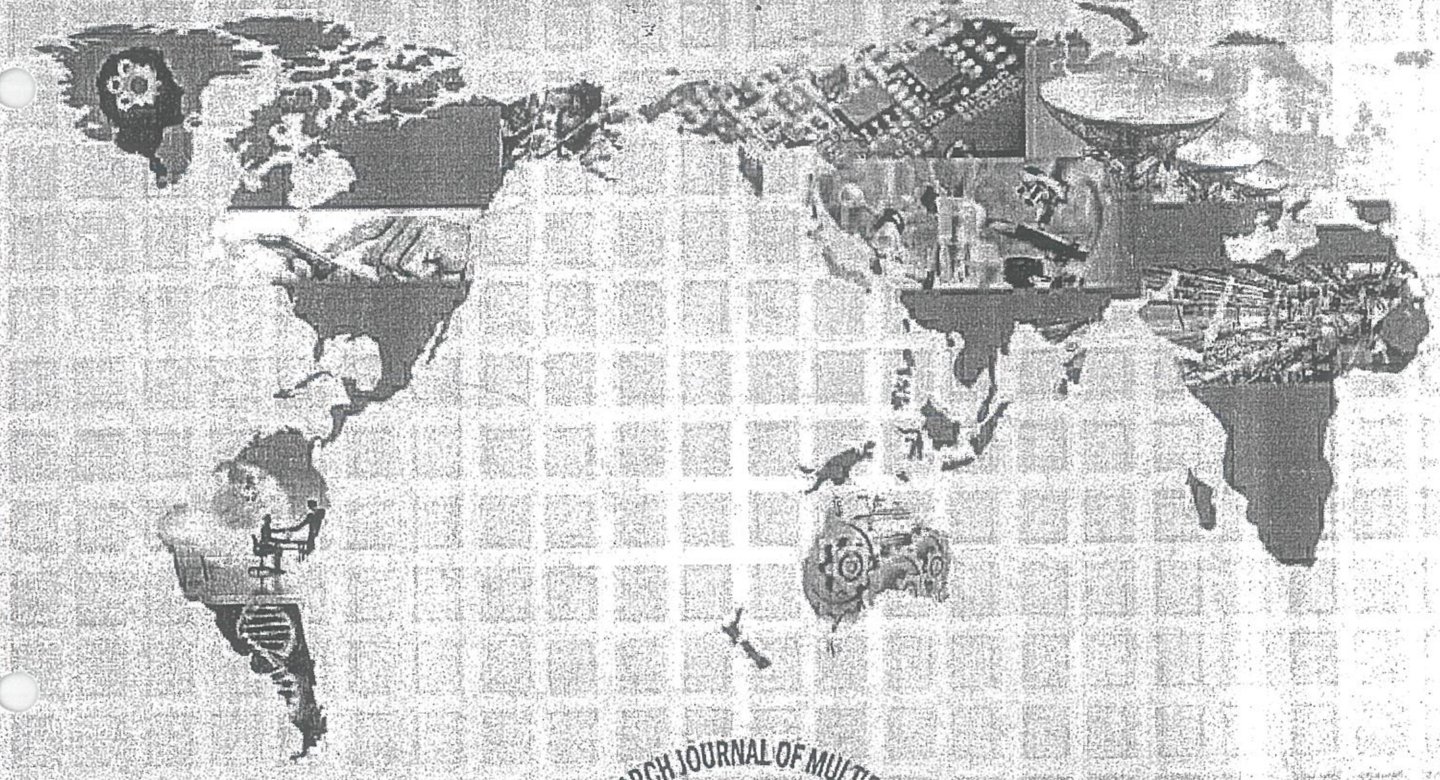

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES

IRJMS

Executive Editor
Prof. Tanaji Jadhav

Chief Editor
Dr. Mahendra Avaghade

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES

Vol. 4, Issue 2, February, 2018| ISSN (Online): 2454-8499 | Impact Factor: 1.3599(GIF), 0.679(IIFS)

INDEX

Sr. No.	Title of the Paper	Name of the Author	Country/State /City	Page No.
1	Spatial Analysis of Health Amenities in TSP Area of Rajasthan	Khetpal Rawal, Dr. Shivani Swarnkar	Udaipur	1
2	A Study on Mental Health Status of the Secondary School Students in SPSR Nellore District	B. Srinivasulu	Andhra Pradesh	11
3	Perception of Doctors and Management in building Customer Relationship Management : A Study on Selected Hospitals in Karnataka	Shivakumar K., Dr. K.S. Sarala	Shivamogga	19
4	Students' Inclination Entrepreneurship With Special Reference to Undergraduate Students of A Business School in Pune.	Dr.Varsha Deshpande	Pune	34
5	URBANISATIONAND DEPRIVED CHILDREN EDUCATION IN INDIA: EMERGING IMPEDIMENTS	Dr. Prakash Chittoor	Hyderabad	39
6	Availability Characteristics of System Having Two Dissimilar Components and Two Service Facilities	Praveen Gupta, Ruchi Yadav	Ujjain	47
7	Use of Technology in Education – Impact Vs Impediment	Prof. Dr. Subhash Masanappa Suryawanshi	Pune	52
8	Noise Pollution Levels at different location of Industrial Zone in Pune (2009-10)	Dr. Pandurang N. Patil.	Pune	57
9	कृषी पर्यटन विकासातील आव्हाने व संधी	श्री शत्रुघ्न दत्तात्रय थोरात	पुणे	60
10	पुण्यातील घनकचरा समस्येचा अभ्यास	दिपाली दत्तात्रय खोडदे	पुणे	65

Khodade

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES
IRJMS
Vol. 4, Issue 2, February, 2018| ISSN (Online): 2454-8499 | Impact Factor: 1.3599(GIF), 0.679(IIFS)

पुण्यातील घनकचरा समस्येचा अभ्यास

दिपाली दत्तात्रय खोडदे,
पीएच.डी. संशोधक विद्यार्थी,
पुना महाविद्यालय, पुणे

घनकचरा म्हणजे रोजच्या वापरातून उरलेला निरुपयोगी पदार्थ. ग्रामीण भागापेक्षा शहरी भागातून निघणारा घनकचरा व त्याची विल्हेवाट ही जगापुढील एक मोठी समस्या आहे. पूर्वीच्या काळी घनकचरा विल्हेवाटीची फार समस्या नव्हती; कारण लोकसंख्या कमी होती आणि घनकचरा टाकण्यासाठी जमीन मोठया प्रमाणात उपलब्ध होती परंतु आता लोकसंख्या वाढल्यामुळे घनकचरा मोठया प्रमाणात तयार होतो व जमीन पूर्वी होती तेवढीच आहे.

कचऱ्याच्या समस्ये मुळे मुख्य माणसाला वेगवेगळ्या रोगांना समोर जावे लागत आहे लोकसंख्या वाढीमुळे भूमी प्रदूषण सुद्धा वाढत आहे' वाढत्या लोकसंख्येमुळे पर्यावरण हानी होत आहे कीटकनाशकांचा होणारा अतिरिक्त वापर तसेच रासायनिक खतांचा अतिरिक्त वापर कचरा कचरा शहरातील सांडपाणी औद्योगिक प्रदूषण अशा प्रकारच्या इतर कारणांमुळे जमिनीतील प्रदूषण वाढत आहे आणि त्याचेच परिणाम आपल्या शरीरावर होत आहेत. 1999 मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने नेमलेल्या समितीच्या अहवालानुसार सगळ्या शहरांमधला कचरा व्यवस्थापन हाताळण्यासाठी सण 2000 पासूनच काही नियम लागू झालेले आहेत या नियमानुसार सुका आणि ओला कचरा वेगवेगळा ठेवणे तसेच कचऱ्याची नियमित उचल करणे उचल झालेल्या वेगवेगळ्या कचऱ्यांचे पुनर्वापर करणे आणि त्यांना काही चांगल्या गोष्टी तयार करणे परंतु अजून ही बऱ्याच शहरांमध्ये कचऱ्याचे वर्गीकरण पूर्णतः केल्या जात नाही.

पुणे

पुणे शहर विद्येचे माहेरघर म्हणून संबोधले जातेवेगवेगळ्या प्रकारचे कोर्सेस तसेच नावाजलेली . पुणे यूनिवर्सिटी वेगळ्या प्रकारचे टेक्निकल कोर्सेस पुण्यात असल्यामुळे पुण्याच्या आजूबाजूच्या शहरातले ही विद्यार्थी पुण्यामध्ये शिकायला येतात एवढेच नव्हे तर भारतातल्या विविध राज्यातले लोकही पुण्यामध्येशिकायला आलेले दिसून येतातएवढेच नाही तर काही बाहेर परदेशातले विद्यार्थी . सुद्धा आपल्याला पुणे शहरांमध्ये शिकण्यासाठी आलेली दिसून येतात. त्यामुळे विद्यार्थ्यांचे प्रमाण हे पुणे शहरांमध्ये आपल्याला सगळ्यात जास्त दिसून पडतेपुणे हे ऐतिहासिक स्थळ एवढेच नव्हे तर .

Ichodade

प्राचीन काळचे मंदिर.आहे त्यामुळे येथे बऱ्याच ऐतिहासिक गोष्टी आपल्याला आढळून येतात, ऐतिहासिक किल्ले, जुने वाडे वेगवेगळे म्युझियम्स आणि इतर प्रकारचे ऐतिहासिक सामान आपल्याला पुण्यात घडवून येते त्यामुळे पर्यटकांची गर्दी ही आपल्याला पुण्यामध्ये सर्वात जास्ती दिसून येते.एवढेच नाहीतर पुण्याच्या औद्योगिक प्रगती ही आज भरपूर झालेली आहे त्यामुळे नोकरी करण्यासाठी जवळपासच्या गावातली लोकं ही पुण्यात येऊन बसलेली आहे तेवढेच नाही तर जवळपासच्या शहरातील लोक असू द्या आज आपल्याला पुण्यात पाहायला मिळते आज आपल्याला . अमरावती कोल्हापूर सातारा सांगली नगर त्यामुळे महाराष्ट्रातल्या -पुण्यामध्येबहुतांना नागपुर मागीलवीस तीस वर .शहरातले लोकही पुण्यात येऊन बसलेले दिसतातषा पासूनपुणे शहर आणि बऱ्याच लोकांना आज आपला मध्ये सामावून घेतलेले आहेत्यामुळे शहराची संख्याही झपाट्याने . .वाढलेली दिसून येते

विविध ठिकाणाहून विविध प्रकारच्या प्रांताचे विविध जातीचे आणि समाजाचे लोक पुण्यात आल्यामुळे त्यांचे सणही तितक्याच पारंपारिक रित्या उत्साहाने म्हणवले जातात तसेच पुणे शहरांमध्ये . हा सण .आधीपासून गणपती हा उत्सव अतिशय जोऱ्यात आणि मोठ्याप्रमाणात बनवल्या जातो पुण्यात लोकसंख्या आधी .बघण्यासाठी सुद्धा पुण्याच्या आजूबाजूच्या गावातले लोक पुण्यात येतात तु पुण्यातील जझपाट्याने वाढलेली आहे परंमिनीही तेवढीच आहे त्यामुळे होणारा घनकचऱ्याची विल्हेवाट लावणे आज पुण्यातल्या नगरपालिकेला फार आव्हानात्मक वाटते.जमिनीच्या कमतरतेमुळे आता तेही शक्य होत नाहीये त्यामुळे घन कचऱ्याचे व्यवस्थापन साठी वेगवेगळ्या उपाययोजना . घनकचर .ले आहेआज पुणे शहराने हातात घेतलेयाच्या व्यवस्थापनासाठी आज जनसामान्य जनतेचाही हातभार लागणे फार महत्त्वाचे ठरलेले आहे. त्यामुळे सामान्य जनतेला शिक्षित करणे तसेच त्याची घरच्याघरी विल्हेवाट कशी लावता येईल याचे शिक्षण देणे त्याचप्रमाणे ओला कचरा आणि सुका कचरा या दोन्ही कचरा विघटित किंवा वेगवेगळ्या करून तो योग्य पद्धतीने जिरवणे आणि त्याचे खत तयार करणे याचेही शिक्षण दिल्या जात आहेया कामाला मदत म्हणून . .नगरपालिकेला आज विविध प्रकारचे एनजीओ तसेच विविध प्रकारच्या कंपन्या पुढे आलेले आहेत

साहित्यिक पुनरावलोकन

1)गाविकर आणि देशपांडे (2006) त्यांच्या अभ्यासानुसार नगरपालिका आणि काही प्रायव्हेट एजन्सिज शहरातल्या विविध ठिकाणचा कचरा जमा करून स्वच्छता सुविधा प्रदान करण्याचा प्रयत्न करतात तसेच सार्वजनिक आरोग्याचे संरक्षणही करतात परंतु कचरा परिवहन प्रक्रियेसाठी लागणाऱ्या

गाड्यांचा अंदाज हा जोपर्यंत प्रति दिवस कचरा किती उत्पन्न होतो याचा अचूक अंदाज जोपर्यंत येत नाही तोपर्यंत घनकचरा व्यवस्थापन संस्थेचा योग्य नियोजन होणार नाही असे त्यांनी त्यांच्या अभ्यासातून सुचवलेले आहे .

2) रामचंद्र आणि सायरवर्गीशेक (2006) यांनी सांगितल्याप्रमाणे हेसहा दशलक्षअसलेले एक शहर आहे. त्यांच्या अभ्यासाप्रमाणे हे शहर कचर्या मुळे धोक्यात येत आहे. येथे दर दिवशी 3613 टन कचरा तयार होतो आणि याचे प्रमाण दिवसेंदिवस वाढतच चालले आहे. परंतु या शहरातील महानगरपालिका घनकचरा हाताळण्याचे काम हे व्यवस्थित प्रमाणे पार पाडत नाहीये आणि याचे मुख्य कारण म्हणजे महानगरपालिकेची अपर्याप्त अर्थव्यवस्था तसेच चुकीचे कचरा व्यवस्थापण असे होय. त्यांनीं सांगितल्याप्रमाणे जर कचरा व्यवस्थापन ही नीट नाही झाले तर मात्र लोकांच्याआरोग्यास धोका निर्माण होण्याची शक्यता आहे. त्याचबरोबर त्यांनी यावरचे उपायही त्यांनी त्यांच्या अभ्यासात सुचवलेले आहे

3)उत्पलगोस्वामी आणि शर्मा (2007) यांनी गोहाटी मध्ये केलेल्या सर्वच सर्वेक्षणांमध्ये त्यांना असे कळून आले कीया शहरात प्रतिदिन पाचशे मेट्रिक टन घनकचरा तयार होतो. कचरा निर्मितीचे प्रमाण भिन्न श्रेणीतील लोकांसाठी बदलते यांच्याअभ्यासात त्यांनी मुख्यता कचरा डम्पिंग साठी होणारे प्रॉब्लेम सांगितलेले आहे कचरा कमी करण्याची गरज तसे रिसायकलिंग करण्याची गरज याबद्दलही त्यांनी त्यांच्या अभ्यासात सांगितलेले आहे

संशोधन पद्धतीचा आराखडा

या संशोधनामध्ये लोकांपर्यंत पोहोचून लोकांना काही प्रश्न विचारण्यात आले होते तसेच महानगरपालिका मधील कामगारांनाही काही प्रश्न विचारण्यात आले होते त्यानंतर दोघांकडूनही समस्या समजून घेऊन त्याचा एक निष्कर्ष काढला या पद्धती प्रश्नावली आणि बायोग्राफी याचा उपयोग करण्यात आलेला आहे.यात १९० सामान्य जनतेला प्रश्न विचारण्यात आलेली आहे तसेच 20 कचरा उचलणारा कामगारांनाही प्रश्न विचारण्यात आलेली आहेत

सामान्य जनतेला विचारण्यात येणारे प्रश्न

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES
IRJMS
Vol. 4, Issue 2, February, 2018| ISSN (Online): 2454-8499 | Impact Factor: 1.3599(GIF), 0.679(IIFS)

1) ओला आणि सुका कचरा वेगवेगळे करून देतातका?

तक्ता क्रमांक१

ओला आणि सुका कचरा वेगवेगळ

ओला आणि सुका कचरा वेगवेगळे करून देतात	होय	नाही	एकूण
नमुना नागरिक	७८	११२	१९०
टक्के	४१	५९	१००

आधार: संकलीत प्राथमिक माहितीच्या आधारे

आलेख क्रमांक१

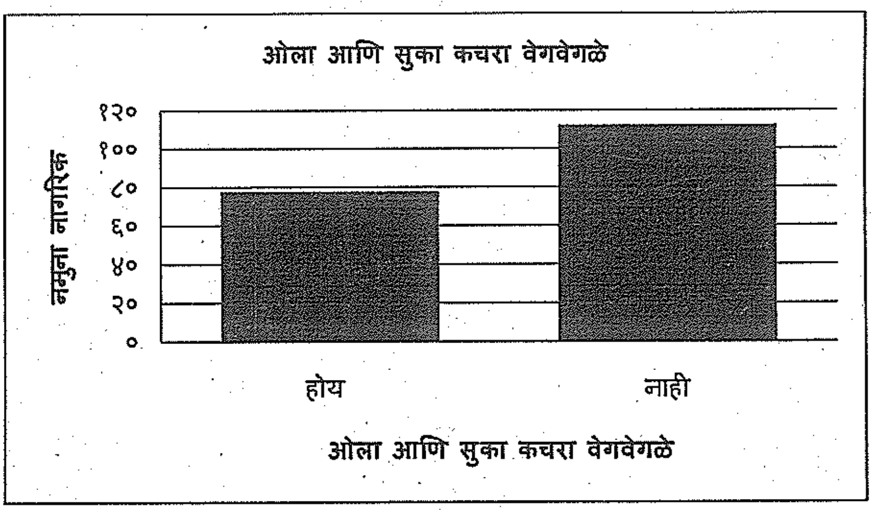

आधार : तक्ता क्रमांक१

Khobade

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES
Vol. 4, Issue 2, February, 2018| ISSN (Online): 2454-8499| Impact Factor: 1.3599(GIF), 0.679(IIFS)

२) डिस्पोजलची वारंवारता

तक्ता क्रमांक२

डिस्पोजलची वारंवारता

डिस्पोजलची वारंवारता	**नमुना नागरिक**	**टक्के**
दररोज	२४	१३
दोन दिवसांनी एकदा.	२९	१५
आठवड्यातून एकदा	५५	२९
एक आठवड्यापेक्षा अधिक	६५	३४
एक महिना	१७	९
एकूण	१९०	१००

आधार: संकलीत प्राथमिक माहितीच्या आधारे

आलेख क्रमांक२

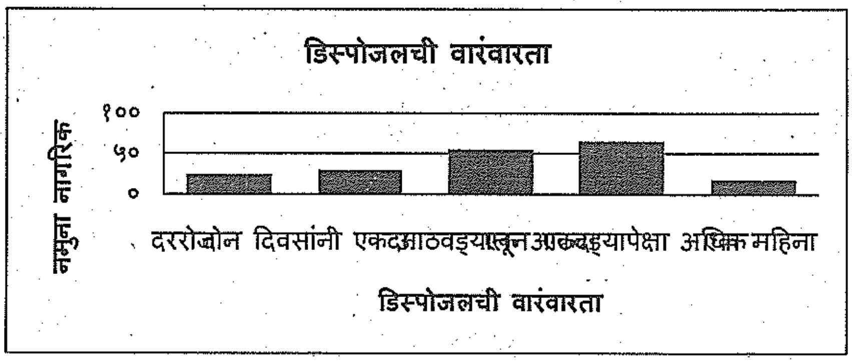

आधार : तक्ता क्रमांक२

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES
IRJMS
Vol. 4, Issue 2, February, 2018| ISSN (Online): 2454-8499 | Impact Factor: 1.3599(GIF), 0.679(IIFS)

3)महानगरपालिका विभागांकडे पुरेपूर साधन

तक्ता क्रमांक३

महानगरपालिका विभागांकडे पुरेपूर साधन

महानगरपालिका विभागांकडे पुरेपूर साधन आहेत.	जोरदारपणे असहमत	असहमत	तटस्थ	सहमत	जोरदारपणे सहमत	एकूण
नमुना नागरिक	९१	६३	१२	१३	११	१९०
टक्के	४८	३३	६	७	६	१००

आधार: संकलीतप्राथमिकमाहितीच्याआधारे

आलेख क्रमांक३

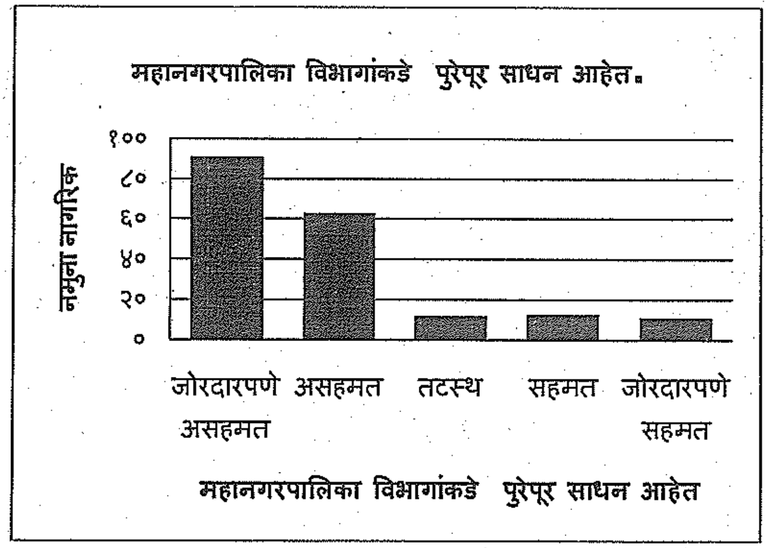

आधार : तक्ता क्रमांक३

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES

IRJMS

Vol. 4, Issue 2, February, 2018| ISSN (Online): 2454-8499 | Impact Factor: 1.3599(GIF), 0.679(IIFS)

४) स्वच्छताकामगारांचीकमतरता

तक्ता क्रमांक४

स्वच्छताकामगारांचीकमतरता	मजबूतसमर्थन	समर्थन	माहितनाही	जोरदारविरोध	विरोध	एकूण
महानगरपालिका कामगार	१४	७	१	०	०	२२
टक्के	६४	३२	५	०	०	१००

आधार: संकलीतप्राथमिकमाहितीच्याआधारे

आलेख क्रमांक४

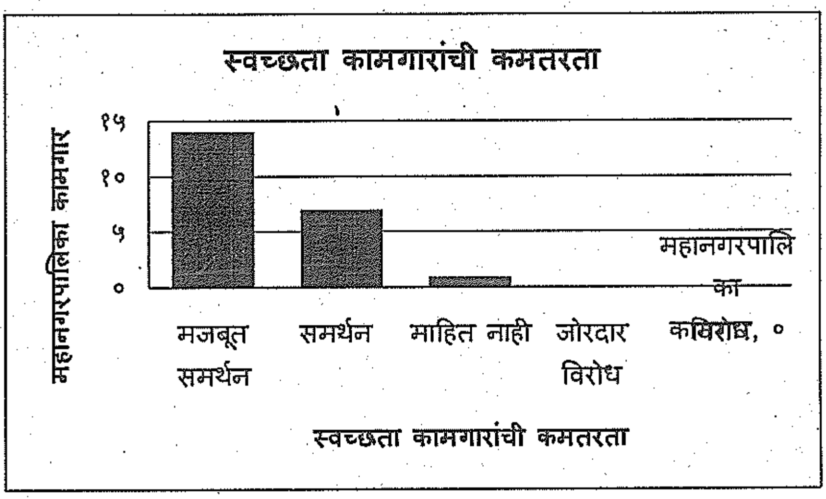

आधार : तक्ता क्रमांक४

Vol. 4, Issue 2, February, 2018| ISSN (Online): 2454-8499 | Impact Factor: 1.3599(GIF), 0.679(IIFS)

५) सार्वजनिकजागरूकताअभावआहे

तक्ता क्रमांक५

सार्वजनिकजागरूकताअभावआहे

सार्वजनिकजागरूकताअभाव आहे	मजबूतसमर्थन	समर्थन	माहितनाही	जोरदारविरोध	विरोध	एकूण
महानगरपालिका कामगार	१२	५	३	२	०	२२
टक्के	५५	२३	१४	९	०	१००

आधार: संकलीतप्राथमिकमाहितीच्याआधारे

आलेख क्रमांक५

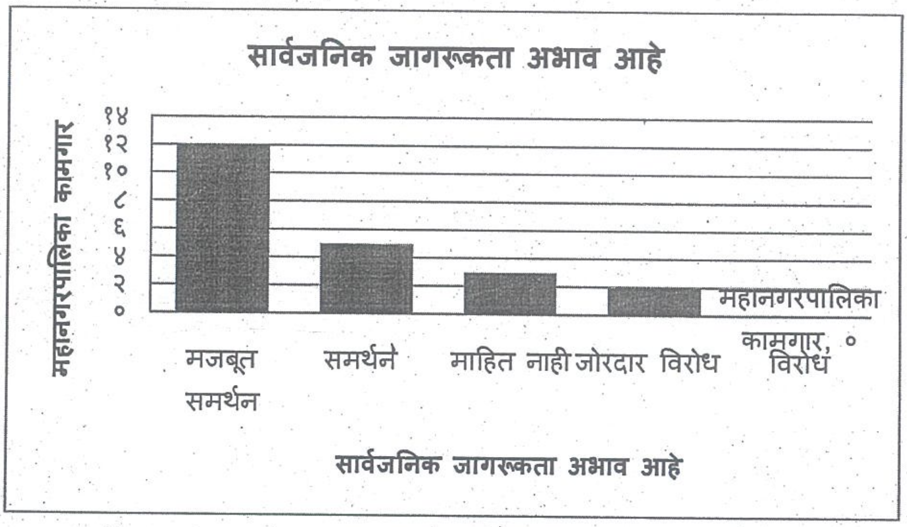

आधार : तक्ता क्रमांक५

निष्कर्ष

वरील माहितीवरून असे दिसून येते की महानगरपालिका आणि कचरा व्यवस्थापनाच्या इतर संस्था यांच्याकडे मनुष्यबळाची तसेच साधन सामुग्रीची कमतरता आणि नवीन टेक्नॉलॉजी असल्यामुळे

व्यवस्थित कचऱ्याचे नियोजन होत नाहीततसेच महानगरपालिकांच्या कामगारांच्या नुसार सर्वसामान्य जनताही महानगरपालिकेच्या कामगारांना साथ देत नाही कसा टाकताना ओला कचरा आणि सुका कचरा वेगवेगळा करून दिला जात नाही त्यामुळे कचरा बिघा करताना कामगारांना फार त्रास होतो तसेच बराचसा कचरा एकत्र असल्यामुळे त्याचे पुनर्वापर करू शकत नाही या कारणांमुळे अशा प्रकारचा कचरा हा डम्पिंग केल्याशिवाय मार्ग नाही परंतु आज पुण्यामध्ये लांडफिल्लींग साठी जमीन ही उपलब्ध नाही त्यामुळे बरेचदा कचऱ्याची उचल ही नियमित होत नाही आणि हाच कचरा साठवून पाऊस पावसाळ्यात पाण्याचे ब्लॉक्रेज तसेच विविध रोगांना कारणीभूत ठरतोय

संदर्भ:

*1)*सारखल, प्रसेनजीत*(2008)* "म्युनिसिपल घन कचरा व्यवस्थापन भागधारक वृत्ती आणि धोरण पर्याय पश्चिम बंगालवरील अभ्यास"

*2)*आर. अरुमुगम*(2012)* "उबळ लोकल मंडळांमध्ये सॉलिड वेस्ट मॅनेजमेंट नमाक्कल म्युनिसिपॅलिटी तमिळनाडू संदर्भात अभ्यास"

*3)***बुक कचरा व्यवस्थापन आणि संसाधन कार्यक्षमता: स्त्रोत विशिष्ट पात्रता आणि महानगरपालिकेच्या घन पश्चिमेतील गुणधर्म** गाविकर आणि देशपांडे (2006)

*4)*गोस्वामी, उत्पल आणि शर्मा, एचपी *(2008):* गुवाहाटी शहरातील मृदा गुणवत्ता वर महापालिका सॉलिड वेस्ट डंपिंगच्या प्रभावाचा अभ्यास *?*, प्रदूषण संशोधन,

*5)*अँजेलो, आर. आणि राणा वना, ए *1 99 6:* " मंदगतीने मृत्यू भारत पश्चिम टोक्सिकॉस्टसाठी डंपिंग ग्राउंड बनला आहे."

*6)*दर्शनी महादेविया, ए. पी. *(2006,* फेब्रुवारी*).* केंद्रीकृत आणि विकेंद्रित सॉलिड वेस्ट बंगलोरमध्ये व्यवस्थापन पद्धती कामकाजाचा पेपर क्रमांक *41.* अहमदाबाद, गुजरात: स्कूल ऑफ प्लॅनिंग, सेप्ट, अहमदाबाद.